

Eesti – 2007. aasta artikkel IV konsultatsioon

RVFi delegatsiooni lõplik avaldus 14. mai 2007

Ülekuumenenud majandus, euro kasutuselevõtu edasilükkumine ning piirkonnas valitsevad majanduslikud ja poliitilised pinged on tekitanud ebakindlust majanduse väljavaadete suhtes. Ametivõimud peavad rõhutama realistlikumaid ootusi ning ohjeldama valitsevaid riske, säilitades range eelarvepositsiooni ning tugevdades järelevalvepoliitikat. Majanduskasvu säilitamiseks keskpika perioodi jooksul tuleb jätkata pingutusi majanduse paindlikkuse suurendamiseks.

Eesti kadestusväärsed majandustulemused tuginevad konservatiivsel makromajanduspoliitikal ning suureneval piirkondlikul lõimumisel. Eesti majanduslik konvergens, mis on uute liikmesriikide seas kiireim, põhineb usaldusväärsel valuutakomitee süsteemil, mitmel järjestikusel aastal saavutatud eelarveülejärgil ning avatud ja liberaalsel majanduskeskkonnal.

Majanduse paindlikkuse panevad proovile nii vahav sisenõudlus kui ka suurenevad välisriskid. 2006. aastal ületas sisenõudlus, mida tõukasid tagant sissetulekute kasv, lennukad ootused ning odavate finantseerimisvahendite kerge kättesaadavus, jätkusuutliku taseme, kiirendades inflatsiooni ja suurendades jooksevkonto puudujääki. SKP reaalkasv kiirenes 11,4%ni ja töötuse tase langes esimest korda viimase 15 aasta jooksul alla 6%. Palgakasv kiirenes samuti, andes põhjust muretsemiseks konkurentsivõime säilimise üle. Samas on väliskeskkond muutunud ebasoodsamaks seoses eurole ülemineku edasilükkumise, Lätis aset leidnud vahetuskursisurve ja poliitiliste pingetega Eesti ja Venemaa vahel.

Hoolimata märkidest, et nõudlusest tulenevad surved võivad leeveneda, püsib majanduskasv 2007. aastal üle oma potentsiaalse taseme. Viimaste andmete kohaselt oli sisenõudlus käesoleva aasta esimestel kuudel ikka veel tugev ning märkimisväärne palgatõus avalikus sektoris võib nõudlusest tulenevaid surveid veelgi intensiivistada. Siiski viitavad juhtindikaatorid sisenõudluse võimalikule aeglustumisele: eluasemeturu aktiivsus on langenud ja pangad on karmistanud laenude väljastamise tingimusi. Laiemalt võttes võib öelda, et levimas on arusaam, et viimase aja arengutendentsid ei ole ressursipiiranguid ja kasvavaid kulusid arvesse võttes jätkusuutlikud. Terve aasta lõikes prognoosime, et SKP kasv langeb pakkumispoolsete piirangute tõttu ligikaudu 9%ni ning nõudluse kasv aeglustub, jäädes siiski piisavalt jõuliseks, et kiirendada inflatsiooni 5,5%ni ja suurendada jooksevkonto puudujääki. Keskpikas perspektiivis peaks juhul, kui kasvu aeglustumine kinnistub, tasakaalustamatus leevenema ja kasv aeglustuma potentsiaalilähedasemale tasemele. Sellegipoolest valitseb oht, et kohandumise viibimisel on aeglustumine teravam ning pikaajalisem. Seega on majanduskasvu jätkusuutlikuma kasvumäärani kohandumiseks vaja tugevat majanduspoliitikat.

Kõige olulisem on säilitada tugev eelarvepoliitika. 2006. aasta eelarve suur ülejääk oli tervitatav näide ametivõimude pühendumisest mõistliku eelarvepoliitika järgimisele ning avaldas sobivalt vastutsüklilist mõju valitsevale nõudlusboomile. Selliseid häid eelarvepoliitilisi tulemusi peab ka edaspidi saavutama, sest need aitavad ohjeldada nõudlussurveid ja jahutada ebarealistlike ootusi sissetulekute kasvu suhtes, suurendades seega pehme maandumise tõenäosust. Võttes arvesse ebakindlamaks muutunud väliskeskkonda ja euro kasutuselevõtu viibimist, tuleb anda märku ametivõimude kestva pühendumisest vastutustundliku eelarvepoliitika järgimisele, mis on valuutakomitee süsteemi tugisammas. See aitaks tekitada eelarves manööverdamisruumi, et tulevikus toime tulla rahvastiku vananemisega kaasneva pensioni- ja tervishoiukulude suurenemisega.

2007. aasta eelarve oli samm õiges suunas, kuid ei täida nimetatud eesmärki. Käesoleva aasta eelarvega loodi oluline pretsedent – see esitati Riigikogule esmakordselt ülejäägiga. Samas nägi eelarve ette jooksvate kulude märkimisväärset kasvu (reaalselt 12%), mis on hetkeolukorda arvesse võttes liialt suur. Rahandusministeerium prognoosib väiksemat eelarveülejärgi kui 2006. aastal. See toob aga kaasa ebasoovitava eelarvestiimuli. Vähi, mis ametivõimud peaksid tegema, on hoiduda

eelarves mitte ettenähtud kulutustest ning kõrvale panna kogu eelarve ülelaekumistest saadav tulu. Ennekõike väljastaks vajaliku signaali lisaelarve, mis ei sisalda lisakulutusi.

Tulevikku vaadates võiks ajavahemikul 2008–2011 eesmärgiks seatud eelarveülejäak olla ambitsioonikam kui 1,5% SKPst. Ehkki nimetatud eesmärk ületab 2007. aastaks planeeritud ülejäagi, ei ole see 2006. aasta tugeva eelarvetulemusega võrreldes kuigi muljetavaldav. Võttes arvesse, et 2011. aastani peaks majanduskasv hinnangute kohaselt olema potentsiaalsest tasemest kõrgem, võiks eelarveülejäak olla vahemikus 2–3% SKPst. Selline ülejäak aitaks ka riigi rahandusel võtta pikaajaliselt jätkusuutliku suuna, et tulla toime elanikkonna vananemisest tuleneva kulutuste kasvuga. Kõik eelarvega seotud algatused, sealhulgas pensionide tõstmine ja üksikisiku tulumaksu alandamine, peaksid jääma nendesse piiridesse. Juhul kui tegelik majanduskasv jääb prognoositust väiksemaks (või ületab selle), tuleks lasta toimida automaatsetel stabilisaatoritel.

Me tervitame ametivõimude pingutusi tugevdada keskpika perioodi eelarveraamistikku, viies selle vastavusse valitsuse eelarve-eesmärkidega nende eeldatava ametiaja jooksul ning kasutades seda ka iga-aastase eelarveprotsessi alusdokumendina. Julgustame ametivõime kavandama kulutusi vastavalt konservatiivsetele kasvuprognosidele ja jääma ettenähtud kulutuste piiresse, hoolimata tulude tegelikust laekumisest. Vältida tuleks sellist lisaelarvet, mis blokeeriks automaatsete stabilisaatorite mõju ja õnestaks üldist eelarveprotsessi. Lisaks tuleks keskpikas eelarveraamistikus majanduslikult klassifitseerida kuluprioriteedid. Sellega suurendataks läbipaistvust ning võimaldataks paremini mõista eelarvepoliitika mõju makromajandusele.

Seoses aasta alguses Läti vääringule avaldunud survetega sattus kogu piirkonna finantshaavatavus teravdatud tähelepanu alla. Nii nagu teiste Balti riikide puhul, peetakse ka Eesti suurt jooksevkonto puudujääki üha vähem jätkusuutlikuks. Kinnisvaralaenude ülikiire kasv kinnisvarabuumi kontekstis ja pankadevaheline pingeline konkurents põhjustavad nii finantsilisi kui ka makromajanduslikke riske, kuna nii laenuvõtjad kui ka pangad võivad olla üle hinnanud laenajate tagasimaksevõimet vähem soodsates tingimustes.

Finantssektor on siiski endiselt tugev. Pangad on kasumlikud ja hästi kapitaliseeritud, maksevõime suhtarvud ületavad kõrgeid regulatiivseid miinimumnõudeid ning halbade laenude osakaal on väga väike. Ametivõimud on riskipuhvreid suurendanud, tõstes eluasemelaenude riskikaale ja ka kohustusliku reservi nõudeid. Lisaks võimaldab pankade tihed lõimimine suurte emapankadega hajutada riske kontserni tasemel. Viimasel ajal on pangad hakanud tänu turudistsipliinile karmistama laenuvõtjatele esitatavaid nõudeid. Siiski on nii laenukasv kui ka sellega seotud riskid suured.

Ametivõimud peaksid säilitama ennetava lähenemise, tõstes riskiteadlikkust ja tehes tihedat koostööd partnerasutustega. Nii Eesti Pank kui ka Finantsinspeksioon on teinud järjest intensiivsemaid pingutusi, et suurendada erasektori, sh emapankade teadlikkust riskidest, mis kaasnevad kiire laenukasvuga. Me toetame sellist tegevust täiel määral. Ametivõimud peavad jätkama pingutusi riigisisese ja piiriülese järelevalve ja kriisihalduse tugevdamise suunas. Eelkõige kiidame heaks hiljuti sõlmitud kokkuleppe Rootsi ja Balti riikide keskpankade vahel, kriisihalduse lepingu Eesti Panga, Finantsinspeksiooni ja Rahandusministeeriumi vahel, hiljutised ja tulevased kriisisimulatsiooni harjutused ning Finantsinspeksiooni ettepaneku Rootsi riiklikule finantsjärelevalveasutusele teostada ühiseid kohapealseid kontrole.

Pangandussektori riskipuhvrite adekvaatsuse hindamiseks on vaja pidevat põhjalikku järelevalvet pankade riskijuhtimise ja stsenaariumide analüüsi ning stressitaluvuse testimise aktiivse kasutamise üle. Seoses jätkuva laenukasvuga on muutunud eriti tähtsaks vajadus säilitada hoolikas järelevalve pankade laenuitingimuste, sisekontrolli ja riskihindamise meetodite üle. Lisaks juba teostatavatele tundlikkusanalüüsidele peaks Finantsinspeksioon koostöös Eesti Panga ja suurte kommertspankadega läbi viima makromajanduslikke stressitaluvusteste. Makromajanduslikel stsenaariumidel põhinevad stressitaluvustestid on kasulikud makromajandusliku ja finantshaavatavuse mõju hindamisel ja seda leevendavate poliitiliste meetmete kehtestamisel. Pankade endi stressitaluvustestide tulemusi saaks kasutada makromajanduslike stressitaluvustestide sisenditena või vähemalt pankade arvutuste ülekontrollimiseks. Eelkirjeldatut saab veelgi tõhustada, kogudes lisateavet laenuvõtjate tagasimaksevõime kohta.

Ametivõimud peavad kinnitama oma pühendumust võtta kasutusele euro. Inflatsioon, millele on hoogu juurde andnud konvergentsi ja majandustsükliga seotud tegurid, jääb tõenäoliselt käesoleva aastakümne lõpuni üle Maastrichti kriteeriumi piirmäära. Seda viivitust arvesse võttes toetame hiljuti vastu võetud otsust viia kavandatud aktsiisimaksude tõstmine läbi 2008. aasta alguses. See tagab, et nende maksude mõju inflatsioonile on ajaks, mil Eesti inflatsioonimäär jõuab vastavusse Maastrichti kriteeriumiga, juba möödas.

Keskpikas perspektiivis on oluline töö- ja tooteturu paindlikkus. See soodustaks ressursside liikumist tootlikumatesse ja ekspordile suunatud sektoritesse. See on omakorda vajalik selleks, et säilitada kiire majanduskasv ka väheneva tööjõupakkumise puhul ning võimaldada Eestil täita oma suuri väliskohustusi. Selles suhtes toetame ettepanekut lihtsustada haldusprotseduure oskustöölise palkamiseks Euroopa Liidu välistest riikidest. Lisaks tervitame algatust vaadata üle praegu kehtiv, 1992. aastal vastu võetud töölepingu seadus, et tagada selle vastavus kaasaegsetele tingimustele ja säilitada soovitud tasakaal paindlikkuse ja sotsiaalsete eesmärkide vahel.